

Письмовий екзамен (2 відкриті питання з переліку, по 10 балів + творче завдання 20 балів)

Критерії оцінювання відкритих питань екзаменаційної роботи

<i>Високий рівень</i> 8 - 10 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням спеціальною термінологією; творчим креативним підходом.
<i>Середній рівень</i> 4-7 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням термінами, поняттями; допущенням неточностей у викладі матеріалу; помилками при відповідях на питання.
<i>Низький рівень</i> 1-3 балів	відповідь характеризується: слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням деяких помилок у відповідях на питання.
<i>Незадовільний рівень</i> 0 балів	- відповідь характеризується: дуже слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням грубих помилок у відповідях на питання.

Приклад творчого завдання для екзамену

Скласти зв'язний текст (не менше чотирьох тисяч знаків) з використанням термінів "лінійний розвиток", "транзит", "трансформація", "накопичення змін", "модернізація", "прогрес", "формація", "регрес", "архаїзація", "демомодернізація", "культура", "інституціональна пастка", "подвійна інституціоналізація". Текст повинен бути зв'язковим за формою і змістовно (не допускається створення набору ізольованих пропозицій, так само як і послідовне механічне виклад визначень зазначених термінів і нарощування обсягу за рахунок надлишкового перерахування прізвищ вчених); може бути присвячений як відтворення (порівняно, критиці) теорій, так і аналізу реальних процесів. Заохочується використання додаткових термінів на свій розсуд.

Критерії оцінювання творчого завдання екзаменаційної роботи

<i>Високий рівень</i> 16-20 балів	- відповідь характеризується: вільним володінням спеціальною термінологією та доречним її застосуванням; високим ступенем зв'язаності елементів тексту, підпорядкованості всіх його елементів загальній логіці і меседжу; творчим креативним підходом до складання тексту; залученням до тексту додаткової термінології крім наданої у переліку; науковою згуртованістю тексту; повним дотриманням характеристик.
<i>Середній рівень</i> 8-15 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням термінами, поняттями; допущенням неточностей у викладі матеріалу; помилками при відповідях на питання.
<i>Низький рівень</i> 1-7 балів	відповідь характеризується: слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням деяких помилок у відповідях на питання.
<i>Незадовільний рівень</i> 0 балів	- відповідь характеризується: дуже слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням грубих помилок у відповідях на питання.

Методичні рекомендації з виконання екзаменаційної роботи

Для отримання найвищої оцінки необхідно поєднати:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при використанні основних понять курсу (зміни, процеси, динаміка, розвиток, прогрес, модернізація, архаїзація тощо), аналізі макросоціальних процесів, прогнозуванні перебігу соціальних подій та інтерпретації соціальних практик;
- критичне переосмислення окремих тез із матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при виявленні недосконалості понять, концепцій, схем та моделей, що використані в курсі;

- прозоре та аргументоване висвітлення авторської позиції – у порівнянні різних визначень основних понять курсу, при аналізі макросоціальних процесів, інтерпретації соціальних практик;
- використання самостійних прикладів, що не наводились в лекційному матеріалі та/або першоджерелах і максимально чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи макросоціальних тенденцій, факторних характеристик масштабних соціальних подій.

Для отримання оцінки, достатньої для заліку, необхідно:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та/або першоджерел у відповіді – використанні основних понять курсу (зміни, процеси, динаміка, розвиток, прогрес, модернізація, архаїзація тощо), аналізі макросоціальних процесів, прогнозуванні перебігу соціальних подій та інтерпретації соціальних практик;
- використання прикладів, що чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи макросоціальних тенденцій, факторних характеристик масштабних соціальних подій;
- самостійне викладення думок у відповіді (без елементів академічної недоброчесності).

Питання до екзамену

1. Теорії лінійного розвитку суспільства. Еволюція ідеї прогресу
2. Теорія модернізації. Визначення концепції модернізації. Границі та можливості застосування концепції модернізації до сучасних соціальних змін. Поняття «множинна модерність».
3. Модернізація та розвиток, що наздоганяє. Концепція «рецидивуюча модернізація».
4. Циклічні теорії історичного розвитку. Границі та можливості пояснення сучасних соціальних змін.
5. Системна модель розвитку. Границі та можливості пояснення сучасних соціальних змін.
6. Основні теоретичні підходи до дослідження соціальних змін.
7. Сучасна теоретична дискусія про соціальні зміни. динамічні концепції соціальних змін.
8. Діяльнісно-структурна концепція соціальних змін.
9. Рушійні сили та механізми соціальних змін. У пошуках суб'єкта соціальності.
10. Типи сучасних трансформацій.
11. Вестернізація та модернізація, роль цивілізаційних факторів у процесах трансформації пострадянського суспільства.
12. Макро-проект соціальних змін. Реформи, самоорганізація - від макро-проектів до інститутів, структур, стратегій і практик.
13. Мезо-рівень трансформації: програми й актори, повсякденність і раціоналізація.
14. Мікро-рівень соціальних змін: структури та структурації.
15. Плюралістична чи тотальна сучасність? сумніви з приводу плюралізму та мультикультуралізму.
16. Концепція еволюції у співставленні з концепцією революції як форми соціальних змін.
17. Проблеми теоретичного обґрунтування та емпіричного дослідження посткомуністичних трансформацій.
18. Концепція суспільно-економічних формацій у дослідженні пострадянської трансформації: можливості та обмеження.
19. Модернізаційна концепція у дослідженні пострадянської трансформації: можливості та обмеження.
20. Концепція «трансформаційної структури» Т.І. Заславської у дослідженні пострадянської трансформації: можливості та обмеження.
21. Основні поняття, що описують сутність трансформаційних процесів.
22. Евристичний, описовий і пояснювальний потенціал понять «зміни», «реформи», «революція», «транзит», «перехід», «трансформація» у дослідженні сучасних процесів пострадянського суспільства.
23. Визначення поняття «революція». Чи можна описати зміни 1989-1991 років у СРСР за допомогою концепту революції? Аргументуйте.

24. Еволюція ідеї прогресу. Прогрес і трансформація пострадянського суспільства.
25. Поняття «модернізація», «архаїзація», «постмодернізація», їх внесок у розуміння сучасних процесів і ситуацій у трансформаційному суспільстві України.
26. Концепція «рецидивуюча модернізація» в поясненні процесів та сучасних ситуацій у трансформаційному суспільстві України.
27. Які аргументи можна привести «за» та «проти» означення трансформаційних процесів українського суспільства як: «модернізація»? «архаїзація»? «постмодернізація»? «вестернізація»? В яких аспектах, сферах, процесах це виявляється?
28. Які аргументи можна привести «за» та «проти» означення трансформаційних процесів українського суспільства як: «глобалізація»? «локалізація»? В яких аспектах, сферах, процесах це виявляється?
29. Які риси «постмодерності» можна спостерігати у пострадянському просторі? Які їх масштаби, динаміка, перспективи?
30. Глобалізація та локальні впливи: концепції соціальних змін у пострадянському просторі.
31. Сучасні теорії глобалізації: від капіталістичної модернізації до глобальної культури.
32. Глобальне та локальне у вимірі соціального часу і простору.
33. Суспільство ризиків і глобальна світ-система.
34. «Світ потоків» і «світ місць» - глобальні та локальні тренди.
35. «Глобалізація», «локалізація» й «глокалізація»-спроби пояснення місця глобальних процесів на пострадянському просторі. Який вплив процесів глобалізації на розвиток сучасних явищ солідарності? Соціальної ідентичності? Влади? Спільноти? Індивідуалізації?
37. Поняття інституціональних матриць у дослідженні посткомуністичних перетворень зміни та консерватизм соціальних інститутів.
38. Пояснювальний потенціал теорій пострадянських трансформацій: світ-системного аналізу Уаллерстайна. Можливості та обмеження цієї теорії у поясненні пострадянської трансформації в Україні.
39. Пояснювальний потенціал теорій пострадянських трансформацій: теорія модернізації. Можливості та обмеження цієї теорії у поясненні пострадянської трансформації в Україні.
40. Пояснювальний потенціал теорій пострадянських трансформацій: теорія транзиту. Можливості та обмеження цієї теорії у поясненні пострадянської трансформації в Україні.
41. Пояснювальний потенціал теорій пострадянських трансформацій: теорія суспільно-економічних формацій. Можливості та обмеження цієї теорії у поясненні пострадянської трансформації в Україні.
42. Пояснювальний потенціал теорій пострадянських трансформацій: теорія глобалізації. Можливості та обмеження цієї теорії у поясненні пострадянської трансформації в Україні.
43. Пояснювальний потенціал теорій пострадянських трансформацій: динамічна (структурно-діяльнісна) теорія. Можливості та обмеження цієї теорії у поясненні пострадянської трансформації в Україні.
44. Застосування концепції path-депенденс у поясненні розвитку пострадянського типу суспільств.
45. Евристичний потенціал концепції «подвійна інституціоналізація» у поясненні феноменів сталості трансформаційного суспільства. Парадокси соціальних змін та реверсійних феноменів посткомунізму.
46. Дослідження динаміки зміни соціальних інститутів. Зміни та консерватизм соціальних інститутів (на прикладі одного з соціальних інститутів пострадянського суспільства).
47. Інституційна структура суспільства. Концепція інституціональних матриць у поясненні трансформації російського суспільства. Аргументи і критика.
48. Макроінститути: їх зміни та вплив на хід трансформаційних процесів (на прикладі одного з соціальних інститутів пострадянського суспільства).
49. Неформальні соціальні інститути: їх вплив на хід трансформаційних процесів (на прикладі одного з соціальних інститутів пострадянського суспільства).
50. Соціальна структура та стратифікація в процесі трансформації пострадянського суспільства: основні параметри змін (Україна 1989-2007).

51. Соціальна структура та групова динаміка в процесі трансформації пострадянського суспільства: основні вектори змін (Україна 1989-2007).
52. Динаміка соціальної нерівності в пострадянському суспільстві (на прикладі одного з видів соціальної нерівності).
53. Трансформаційні процеси в динаміці громадської думки. Моніторинги громадської думки: проблеми, можливості та .
54. Громадська думка про соціальні зміни, реформи і перетворення пострадянського суспільства та зміна громадської думки.
55. Дані моніторингів і соціологічних досліджень: тенденції зміни громадської думки за часів пострадянських перетворень.
56. Порівняльна перспектива дослідження посткомуністичних трансформацій: методології, методи, дослідницькі проекти.
57. Порівняльний аналіз динаміки соціально-групової структури України та Росії протягом 1990-х - 2000-х років.
58. Порівняльний аналіз трансформації інституту (вказіть інститут) в Україні та Росії за часів пострадянської трансформації 1990-х - 2000-х років.
59. Порівняльний аналіз динаміки громадської думки щодо (вказіть феномен) в Україні та Росії за часів пострадянської трансформації 1990-х - 2000-х років.
60. Чи можна стверджувати, що вектор змін за часів посткомуністичної трансформації 1991 - 2000-х років в Україні та Росії розходиться? Аргументуйте, оперуючи даними моніторингів громадської думки, динаміки стратифікаційної структури або інституційних змін.